

درگذشتگان

درگذشت حجة الاسلام والمسلمین طباطبایی یزدی

طول انجامید. وی در طول این سالها با روش تحقیق و زمینه‌های تحقیق در رجال، تراجم، کتابشناسی، حدیث و تاریخ آشنا شد و بهترین همکاریها را با علامه تهرانی و علامه امینی به عمل آورد. او در تأسیس کتابخانه امیرالمؤمنین علیه السلام (در نجف اشرف) با علامه امینی همکاری گسترده‌ای به عمل آورد و برای مخطوطات آن فهرست گسترده‌ای نگاشت که اینک آماده چاپ است. همچنین پیش از مهاجرت به قم، مدیریت مدرسه سید در نجف را سالها بر عهده داشت و منشأ خدماتی بود و همزمان به یاری علامه شیخ آقا بزرگ تهرانی در تدوین و تألیف الذریعه شتافته بود. مرحوم استاد در سال ۱۳۹۶ ق نجف اشرف را به قصد قم ترک کرد و با فراغت بال و آسودگی خیال به تألیف و تحقیق دست بازید و خانه‌اش محل آمدن و رفت مؤلفان و محققان شد. سکونت استاد در قم باعث شد تا مراکز تحقیقی و کتابخانه‌های کشور به سوی او روی آورند و از تجربیات و اطلاعات گرانبهای او استفاده‌های بسیار برند. از جمله ماهها در مشهد مقدس سکونت گزید و برای کتابخانه آستان قدس رضوی فهرستهای گوناگون تهیه کرد. در قم

صاحب عروة الوثقی) بوده است. آن مرحوم در اوایل بلوغ پدرش را از دست داد، اما با کوشش بسیار به تحصیل علم برخاست و نزد اساتید بزرگ نجف به فراگیری علوم دینی پرداخت.

ادبیات را نزد آیت الله سید هاشم حسینی تهرانی (نویسنده علوم العربیه) و قوانین را در محضر مرحوم آیت الله فانی اصفهانی و شرح منظومه را نزد آیت الله العظمی سید عبدالاعلی سبزواری، و اسفار را در خدمت علامه حکیم شیخ صدرا بادکوبی فراگرفت. نیز همزمان سطوح عالی را در دروسهای علامه بزرگوار آیت الله شیخ عبدالحسین رشتی (صاحب شرح کفایه) و علامه شیخ مجتبی لنگرانی صاحب اوفی البیان و خارج فقه و اصول و تفسیر را نزد حضرات آیات عظام: آقای خویی و آقا سید عبدالهادی شیرازی آموخت. استاد فقید در این سالها و پس از آن با حضرات آیات: شیخ مجتبی لنگرانی و علامه شیخ محمدعلی غروی اردوبادی و پیش از همه با علامه کبیر شیخ آقا بزرگ تهرانی و علامه شیخ عبدالحسین امینی ارتباط نزدیک برقرار کرد و سالیان بسیاری از محضر این دو بزرگمرد بهره برد و این همه ۲۵ سال به

علامه بزرگوار حضرت حجة الاسلام والمسلمین استاد حاج سید عبدالعزیز طباطبایی یزدی قدس سره یکی از مفاخر دانشمندان شیعه در عصر کنونی به شمار می‌رفت. وی یکی از خبرگان نشرشناس شیعه در کتابشناسی، نسخه‌شناسی، تاریخ، تراجم، حدیث و رجال بود. فقید سعید در روز یکشنبه ۲۳ جمادی الاول ۱۳۴۸ ق در بیت علم و تقوا و فضیلت در نجف اشرف دیده به جهان گشود. پدرش مرحوم آیت الله آقا سید جواد طباطبایی (م ۱۳۶۳ ق و مدفون در حضرت عبدالعظیم حسینی) نوه دختری آیت الله العظمی سید محمد کاظم یزدی صاحب عروة الوثقی و از شاگردان ایشان و مادرش فرزندان آقا سید احمد (پسر مرحوم

نیز به یاری مؤسسه آل البیت - علیهم السلام - شتافت و در پی نهادن مجله وزین تراثا و تداوم و غنای آن از هیچ کوششی دریغ نوزید. معظم له برای غنای تحقیقات خود سفرهای بسیار به نقاط مختلف ایران، عراق، سوریه، لبنان، اردن، کویت، ترکیه، عربستان، انگلستان و آمریکا کرد و در طول این سفرها از کتابخانه های مختلف بازدید کرد و یادداشت های بسیار برداشت و نتیجه مطالعات خویش را در «نتایج الاسفار» گردآورد. همچنین احادیث و فضایل اهل بیت - علیهم السلام - را به نقل از کتابهای مخطوط در کتاب «فیسد الاوابد و جمع الشوارد» جمع آورد. فقیه سعید از حضرات آیات: سید عبدالهادی شیرازی، سید ابوالقاسم خویی و شیخ آقابزرگ تهرانی اجازه روایت داشت و به گروهی اجازه روایت داد. وی به عنوان کتابشناسی برجسته در خاورمیانه و دیگر کشورهای اسلامی شناخته شده بود و در کنگره هایی مانند: هزاره شیخ طوسی (مشهد)، هزاره شریف رضی (تهران)، امام حسین، غدیر خم (هر دو در لندن)، شیخ مفید (قم)، کتاب و کتابخانه در اسلام (مشهد)، شرکت داشت و مقالاتی ارائه داد. فقیه سعید متواضع و فروتن کم توقع، بردبار، قانع و باسخاوت، کم حرف و خوش محضر و خوش اخلاق، بذله گو و مهمان نواز و دارای خطی خوش و حافظه ای شگرف بود. در خانه اش به روی همگان باز بود و گاه کسانی تا چند روز مهمان او بودند. اطلاعات علمی و کتابخانه اش را به رایگان در اختیار همگان می نهاد. (به همین جهت در مقدمه کتابهای بسیاری از ایشان تمجید و تقدیر شده است). در فهم مطالب علمی دقت و حوصله بسیار داشت و گاه برای درک یک مطلب رنج سفر را بر خویش هموار می نمود. اگر مطلبی را نمی دانست از هر کس ولو شاگردان جوانش می پرسید و از این بابت ابایی نداشت. جوانان اهل تحقیق را بسیار تشویق می کرد و مطلقاً در مقام عیبجویی بر نمی آمد. در یادداشت برداریها و مطالعات

خود تنها به کتابهای چاپی بسنده نمی کرد و از کتابهای مخطوط نیز در نمی گذشت و لذا در آغاز و انجام کتابهایش موارد مهم کتاب یادداشت شده بود. بسیار متدین و متعبد بود و از سر غیرت دینی عمری در جهت بزرگداشت تشیع و غدیر و اهل البیت - علیهم السلام - کوشید. کتابخانه بزرگ و کم مانند خود را در اختیار دیگران نهاده بود و گاه تا چندین جلد کتاب را به یک تن - برای مدتهای طولانی - امانت می داد و خم به ابرو نمی آورد (او خود می فرمود: یک دهم کتابخانه ام نزد دیگران به امانت است). تبحر وی در رجال، تراجم، حدیث، تاریخ، کتابشناسی و نسخه شناسی از آثار متعدد او هویدا است. برخی از کتابها و مقالات بلند چاپ شده اش عبارتند از: ۱- حیاة الشیخ یوسف البحرانی (اولین نوشتار استاد در ۱۳۷۷ ق) ۲- غدیر فی التراث الاسلامی (کتابنامه غدیر خم) ۳- الشیخ المفید و عطاؤه الفکری الخالد ۴- فی رحاب نهج البلاغه (کتابنامه نهج البلاغه) ۵- اساتید و مشایخ شیخ طوسی ۶- مابینگی نشره من التراث (معرفی کتابهای ارزنده مخطوط) ۷- اهل البیت علیهم السلام فی المكتبة العربية (معرفی و توصیف کتابهای عربی اهل سنت در فضائل اهل بیت) در دو جلد ۸- فهرست کتابخانه علامه طباطبایی دانشگاه شیراز، ۹- الشیعه و هجمات الخصوم. عنوان برخی از تحقیق و تصحیحهای او عبارت است از: ۱۰- فهرست شیخ متجب الدین ۱۱- ترجمة الحسن والحسين علیهما السلام (از کتاب طبقات ابن سعد) ۱۲- مقتل امیرالمؤمنین (ابن ابی الدنيا) ۱۳- الاربعون المنتقی من مناقب المرتضی (ابوالخیر طالقانی قزوینی) ۱۴- الحسین والسنة (مجموعه سه بخش از آثار اسلامی پیرامون امام حسین (ع) از فضایل الصحابه - احمد بن حنبل، انساب الاشراف بلاذری و معجم الکبیر طبرانی) ۱۵- مناقب امیرالمؤمنین علیه السلام (احمد بن حنبل) ۱۶- طرق حدیث من کنت مولاة فعلی مولاة (حافظ ذهبی) ۱۷- ترجمة امیرالمؤمنین (ابن

عساکر) ۱۸- فرائد السمطين فی فضائل المرتضی والبتول والسبطين (حموی جوینی) ۱۹- عقد الدرر فی اخبار المهدي المتظر (سلمی شافعی دمشقی) ۲۰- فهرست شیخ طوسی و از دیگر تألیفات چاپ نشده او عبارت است از: ۲۱- علی ضفاف الغدیر (تکمیل، تهذیب، تحقیق و استدرک الغدیر) ۲۲- نتایج الاسفار ۲۳- فیسد الاوابد ۲۴- مستدرک الذریعه ۲۵- اضاءه علی الذریعه (تعلیقات و ملاحظات بر الذریعه) ۲۶- معجم اعلام الشیعه ۲۷- تعلیقات بر «طبقات اعلام الشیعه» ۲۸- مکتبه العلامة الحلی (مختصر آن در مقدمه ارشاد الاذهان به چاپ رسیده است) ۲۹- انباء السماء برزیه کریمه (تکمیل، تعلیق و استدرک «سیرتنا و سنتنا» علامه امینی) ۳۰- فهرس المخطوطات العربیة فی مکتبه امیرالمؤمنین (ع) ۳۱- فهرس المخطوطات الفارسیة فی مکتبه امیرالمؤمنین (ع) ۳۲ و ۳۳- فهرس کتب الحدیث و فهرس الکتب الفقهیة فی مکتبه الامام الرضا (ع) ۳۴- الفهرس الوصفی للمتخب من المخطوطات العربیة فی مکتبات ترکیا (نسخه خطی آن در کتابخانه آیت الله مرعشی در دو جلد است) ۳۵- مخطوطات اللغة العربیة فی مکتبات ایران ۳۶- فهرس المختارات من مخطوطات ترکیا ۳۷- فهرس المستقی من مخطوطات الحجاز ۳۸- فهرس المتخب من المخطوطات تبریز ۳۹- فهرس المتخب من مخطوطات لندن ۴۰- المهدي علیه السلام فی السنة النبویة (مجموعه احادیث صحاح اهل تسنن پیرامون حضرت مهدی (ع)) سرانجام آن قلب پرطپش پس از پشت سر نهادن بیماری چند، در تاریخ هفتم رمضان ۱۴۱۶ ق (۸ بهمن ۱۳۷۴ ش) در ۶۸ سالگی بدرود حیات گفت و پس از یک تشییع باشکوه، در صحن مطهر حضرت فاطمه معصومه - سلام الله علیها - به خاک سپرده شد.

ناصرالدین انصاری قمی

*

درگذشت دکتر محمدجعفر محجوب

- دربارهٔ ابن خلدون و مقدمهٔ او، صدف، ۵۶۴-۵۵۴: ۱.

- زبان فارسی را دریابیم، صدف، ۱۳-۳: ۱.

- نظر اجمالی به سیر عشق در شعر فارسی، صدف، ۳۰۰-۲۹۴: ۱.

- مولوی و شمس تبریزی، صدف، ۱۹۴-۱۹۷: ۱.

- جامع التواریخ، کاوش، ج ۱، ش ۲: ۷۸-۸۰.

- سبک عیار، ستایشنامهٔ دلیربها و جوانمردیها، سخن، ۱۱: ۶۶۷-۶۷۷.

- مثنوی سرایی در زبان فارسی تا پایان قرن پنجم هجری، نشریهٔ دانشکدهٔ ادبیات تبریز، ۱۵: ۱۸۲-۲۱۳ و ۲۶۱-۲۸۱.

- هذا کتاب مستطاب! (کلثوم ننه)، ایران آباد، ج ۱، ش ۵: ۸-۶.

- معرفی کتاب دستور الکاتب فی تعیین المراتب، سخن، ۱۵: ۵۴۸-۵۵۶ و ۸۸۴-۸۵۱.

- معرفی سبک شعر فارسی در ادوار مختلف [تألیف پوران شجیعی]، راهنمای کتاب، ۴: ۱۰۲۸-۱۰۳۳.

- معرفی فهرست مقالات فارسی [به کوشش ایرج افشار]، سخن، ۱۳: ۱۰۷۷-۱۰۸۰.

- معرفی کتاب قصص الانبیاء [به کوشش حبیب یغمایی]، راهنمای کتاب، ۵: ۲۶۸-۲۷۴ و ۳۹۸-۳۹۲.

- معرفی مؤلفین کتب چاپی [تألیف خانیابامشار]، سخن، ۱۳: ۱۲۷-۱۲۹.

- معرفی کتاب میراث معنوی بشریت، تلاش، ش ۳: ۸۲-۹۱.

- نظری اجمالی به وضع تألیف و طبع و نشر کتاب در ایران، هنر و مردم، دورهٔ جدید ش ۴۹: ۱۰-۱۹.

- افسانهٔ قدیمی ترین میراث فرهنگی بشر، ماهنامهٔ فرهنگ، ج ۱، ش ۱: ۳۹-۴۲ و ش ۲: ۸۴-۸۷.

- بزرگمهر دانای ایرانی در افسانه های

خوشرویی ظاهری مردم، آنان را مجذوب کند؛ اما... مقام امن و می بی غش و رفیق شفیق جایش در کشور خودمان است و دست کم در مورد رشته ای که بنده در آن درس خوانده ام، هیچ کس نیست که وجودش در بیرون از ایران، مؤثرتر و کارسازتر از درون مملکت باشد. منتهی از قدیم گفته اند: 'آواز دهل شنیدن از دور خوش است'

در اینجا به جهت اطلاع رسانی، گزیده ای از مقالات آن درگذشته را به نقل از فهرست مقالات فارسی می آوریم.

- ریشه های واقعه کربلا، کتاب هفته، در شماره های ۸۱ تا ۸۵.

- دربارهٔ پدید آمدن حماسهٔ دینی، ایران آباد، ج ۱، ش ۱۲: ۶۹-۷۵.

- داستانهای عامیانهٔ فارسی، مجلهٔ سخن، سال دهم، در پنج شماره و نیز سال یازده و دوازدهم.

- کلیله و دمنه، فرهنگ ایران زمین، ۵/۹۷-۲۵۹.

- معرفی آثار الوزراء [تصحیح جلال محدث]، سخن، ۱۰: ۸۹۵-۹۰۳.

- معرفی بانگ نامی [انتخاب محمدعلی جمال زاده از مثنوی]، راهنمای کتاب، ۲: ۱۰۷-۱۰۸.

- معرفی سیاحت درویشی دروغین در خانات آسیای میانه [تألیف وامبری، ترجمهٔ خواجه نوریان]، راهنمای کتاب، ۲: ۲۷۰-۲۷۳.

- معرفی غزلهای خواجه حافظ شیرازی [چاپ پرویز خسائلی]، سخن، ۹: ۹/۵-۹۱۵.

- معرفی مقدمهٔ ابن خلدون [ترجمه پروین گنابادی]، راهنمای کتاب، ۱: ۱۱۸-۱۲۴.

- معرفی هفتاد و سه ملت یا اعتقادات مذاهب [چاپ محمدجواد مشکور]، سخن، ۹: ۱۱۸۹-۱۱۹۸.

- طوفسان نوح، ورجمکرد؛ ارم ذات العماد، مجله صدف، ۱: ۸۷-۹۶ و ۱۴۷.

دکتر محمدجعفر محجوب، محقق، نویسنده و پژوهشگر عرصهٔ ادبیات عامیانه و فرهنگ ایرانی در واپسین روزهای بهمن ماه جاری، پس از سپری کردن دوره ای طولانی در ناتوانی، به بیماری سرطان، درگذشت.

وی در طول عمر خود در پژوهشگاهها و دانشگاههای ایران و خارج به تدریس و تحقیق مشغول بود و شاگردان بسیاری را پرورد. رسالهٔ دکتری مرحوم دکتر محجوب دربارهٔ کلیله و دمنه از جمله بهترین آثار تحلیلی دربارهٔ یکی از متون کلاسیک ادبیات فارسی است. از دیگر آثار استاد، پژوهش و تصحیح «ویس و رامین» و «سبک خراسانی در شعر فارسی» است. آخرین کتابی که از استاد، در تهران انتشار یافت، کتاب «آخرین فردوسی» دربارهٔ حماسهٔ کوه پیکر استاد طوس بود.

سند یادنامهٔ سید عضدالدین یزدی و نیز کلیات آثار عبید زاکانی و آیین جوانمردی (فتوت)، حاصل آخرین تتبعات ایشان است.

مرحوم محجوب در واپسین گفتگوهای که با یکی از جراید داخلی داشت، دربارهٔ احتراز از درنگ در فرنگ چنین گفت:

«... مطلبی که مدتهاست می خواستم با هم میهنان عزیزم، خاصه با جوانان ایرانی - چه آنان که خارج از کشور را دیده و به بیرون از ایران سفر کرده اند و چه آنان که پا از مرزهای ایران به بیرون نگذاشته اند - در میان بگذارم، این است که مشکلات در تدریس یک مسألهٔ فرعی و کوچک از اصل بزرگ مشکلات زندگی در خارج از کشور است. کسانی که خارج از ایران، خاصه اروپا و آمریکا را ندیده اند، شاید گمان کنند در ایران، در جهنم زندگی می کنند و به محض آنکه پایشان به لندن و پاریس و نیویورک برسد، درهای بهشت به رویشان، باز می شود! کسانی که به صورت جهانگرد این سرزمینها را دیده اند، هم ممکن است زرق و برق سطحی، آراستگی، نظم کارها،